

(definitie en oorsprong, selectie, functies) moge dan wel duidelijk zijn, binnen de hoofdstukken is helderheid vaak zoek. In hoofdstuk twee (48-65) is de volgorde in het betoog noch chronologisch, noch systematisch, wel chaotisch. In de besluiten van hoofdstuk drie (94) werd niet de minste poging ondernomen tot een globale vergelijking tussen de maarschalk van Bourgondië' en andere maarschalken, een gemiste kans om de specificiteit van de Bourgondische functie te definiëren. Erg hinderlijk is ook het voortdurend onderbreken van het betoog door het inschuiven van lange citaten (ondermeer 35, 110-112). Het is een bewijs van compositorische onmacht, want deze drie bladzijden, vol stereotiepe zinnen, konden probleemloos vervangen worden door enkele krachtige volzinnen. Waarom komen ze trouwens niet gewoon in de bijlagen (202-223), naast andere tekstedities?

Een andere ernstige lacune is het gevolg van het nagenoeg exclusief citeren van Franstalige vakliteratuur. Dit wreekt zich vooral in de delen over vergelijking met Vlaanderen (ondermeer 35-39), waar Schnerb meer had kunnen vinden over de Vlaamse maarschalk Zeger van Belle in : E. Warlop, *The Flemish nobility before 1300*, III (Kortrijk, 1976) 645-646. Over maarschalk Zeger van Kortrijk kon hij voordeel doen bij: M. Vandermaesen, *De besluitvorming in het graafschap Vlaanderen tijdens de veertiende eeuw*, I (Brussel, 1999) 520-521. Ook J. F. Verbruggen, *Het leger en de vloot van de graven van Vlaanderen* (Brussel, 1960) 47, geeft een en ander over Vlaamse maarschalken.

Walter Prevenier

A. Mertens, *Loons, Diets en Luiks. Hasselt en de volksvertegenwoordiging in het land van Loon en het prinsbisdom Luik (1477-1538)* (Maaslandse monografieën LXII; Maastricht: Stichting Maaslandse monografieën, 2000, xxiv + 206 blz., f49,90, ISBN 90 9013612 6).

Van de late Middeleeuwen tot de Franse Revolutie kenden de Nederlanden relatief sterke gewestelijke besturen. Al droegen ze gewoonlijk dezelfde naam: Staten, daarachter verborg zich een grote verscheidenheid aan intergewestelijke samenwerking en organisatie. Onze kennis van de werkwijze van de representatieve organen van de onderscheiden gewesten is nu eens heel groot, dan weer erg lacuneus. Luik en Loon behoren tot de gewesten, waarvan de vertegenwoordigingen niet al te goed zijn bestudeerd. Mertens deed er daarom goed aan te pogen dit manco ten minste deels op te heffen. Hij koos niet voor de gemakkelijkste weg. Vanaf de dagen van prinsbisschop Cornelis van Bergen (1538-1544) bleef een archief van de Landdagen van Luik bewaard en deels onbestudeerd. Hij liet het zo en besloot de schamele documentatie uit de zestig daaraan voorafgaande jaren te onderzoeken. Van de dood van Karel de Stoute in 1477 tot het heengaan van prinsbisschop Everard van der Marck in 1538 resteren alleen collecties uitnodigingen, agenda's, verslagen van voorbesprekingen van de Loonse delegaties en gedetailleerde lijsten van de kosten die deze maakten. Die analyseerde Mertens nauwgezet, zorgvuldig en voorzichtig redenerend.

De Staten vormden in het prinsbisdom een macht, waarmee de landsvorst terdege rekening had te houden. Er waren als gewoonlijk drie standen. De eerste bestond uit enige kanunniken van het kapittel van St. Lambert te Luik, de tweede uit een select gezelschap edellieden, de derde uit de geprivilegieerde steden. Gemiddeld twee keer per jaar riep de prinsbisschop een landdag bijeen. De agenda werd vooraf vastgesteld, zodat de deelnemers tijdig een mandaat konden halen bij hun lastgevers. Af en toe werd met hetzelfde oogmerk documentatie bijgevoegd. Op de vergadering zelf zette de landsvorst of, als het niet anders kon, zijn vertegenwoordiger nog eens uiteen hoe de plannen luiden. Hij deed dit in het Frans, maar reikte steeds

een vertaling in Diets en Latijn uit aan diegenen die een van die talen bij voorkeur gebruikten. De steden vergaderden vervolgens per taalgroep, formuleerden elk hun standpunt en probeerden vervolgens tot een gezamenlijke verklaring te komen. In een plenaire vergadering zochten de drie standen dan naar een compromis. Was het mandaat van een deel der aanwezigen niet voldoende en moest ruggespraak worden gehouden, dan werd wel eens in een overleg van deputaties of in een ad-hoc samengestelde werkgroep een ontwerpbesluit geformuleerd, waarvan men mocht verwachten dat het voldoende draagvlak zou vinden. De stemprocedure verleende de derde stand een zeer sterke positie. De twee eerste standen beslisten overeenkomstig het inzicht van de meerderheid van hun vertegenwoordiging. De steden brachten elk slechts een stem uit; ook het grote Luik. Haar vetorecht was van beperkt belang door de omstandigheid dat de Luikse Staten zich in tegenstelling tot die van Vlaanderen nooit met handelszaken of economische aangelegenheden inlieten. De Luikse Staten verdedigden geen stedelijke belangen, maar waren vooral een verbreding van de prinsbisschoppelijke raad, waarin de kanuniken het hoogste woord voerden.

Loon had meestal alleen ten aanzien van financieel-fiscale aangelegenheden eigen belangen te verdedigen. Met dat doel vormde het tenminste vanaf 1487, maar waarschijnlijk al eerder een hecht samenwerkingsverband dat geleidelijk efficiënter functioneerde. Onder leiding van de grootste stad, Hasselt, kwamen gekozen vertegenwoordigers uit het hele land bijeen, ook uit vrijheden zonder zetel in de landdag. In dit verband werd minstens af en toe, maar misschien ook wel vaker, in aanwezigheid van de prinsbisschop en zijn raadgevers overlegd met de ridderschap. Dit overlegorgaan mag niet worden beschouwd als de Loonse Staten of als een Loonse volksvertegenwoordiging. Het had geen enkel politiek gezag. Alleen uitvoering van beleid kwam er aan de orde en dan nog slechts op een beperkt terrein, het fiscaal-financiële.

Andermaal blijkt dat in de verschillende gewesten gelijkaardige vraagstukken op heel eigen wijze werden opgelost. Mertens' bijdrage is echter niet alleen complementair. Hij opent een perspectief naar een nieuwe dimensie voor het comparatieve onderzoek. Kan het zijn dat gewesten met ruime internationale belangen bestuurlijke vraagstukken anders benaderden dan die met hoofdzakelijk agrarische interessen en steden met een voornamelijk streekverzorgend karakter? Gaan politiekorganisatorische ontwikkelingen in een gewest hand-in-hand met hun economische structuur?

J. C. G. M. Jansen

K. de Jonge, Gustaaf Janssens, ed., *Les Granvelle et les anciens Pays-Bas. Liber doctori Mauricio van Durme dedicatus* (Symbolae. Facultatis litterarum Lovaniensis. Series B XVII; Leuven: Universitaire pers Leuven, 2000, 409 blz., ISBN 90 5867 049 X).

This volume presents papers from a 1994 conference held at the Katholieke Universiteit Leuven on 'De familie Granvelle en de Nederlanden - Les Granvelle et les anciens Pays-Bas.' As befits a volume dedicated to Maurice van Durme, most of the essays relate to Granvelle the Younger, Cardinal Antoine Perrenot (1517-1586), who from 1559 to 1564 was president of the Council of State under Margaret of Parma. In his own essay, Prof. van Durme presents a Granvelle whom the great nobles mistrusted because he was only too aware of their misdeeds, and who resisted the idea that the inquisitors who were to serve the newly created dioceses should be vested with extraordinary powers. Somewhat along the same lines, Paul van Peteghem offers a preliminary assessment of Granvelle's role in efforts by both Charles V and Philip II to extend their authority in religious affairs. Gustaaf Janssens finds that as Granvelle subsequently